

ETNO
GRAFO
WIE
W TERE
NIE

ETNOGRAFOWIE W TERENIE

Kuratorka wystawy: Izabela Kowalczyk
Producent wystawy: Wojciech Janiak
Konsultacje merytoryczne: Zbigniew Jasiewicz
Redakcja katalogu: Anna Weronika Brzezińska, Agata Stanisł
Projekt graficzny i skład katalogu: Katarzyna Tużylak

Wystawa „Etnografowie w terenie”, Stary Browar Słodownia +1, 3-21 listopada 2014, <http://stofotografii.weebly.com/>

Projekt „Wystawa „100 fotografii w setną rocznicę urodzin profesora Józefa Burszty” finansowany jest ze środków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, program Dziedzictwo kulturowe – Kultura Ludowa

Instytucja wnioskująca: Fundacja Laboratorium Inicjatyw Międzykulturowych KEJ: Kultura – Edukacja – Języki
Instytucja partnerska: Instytut Etnologii i Antropologii Kulturowej Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Na okładce wykorzystano zdjęcie autorstwa Józefa Burszty wykonane w miejscowości Stara Krobia w dniu 6 października 1969 roku. Tytuł „Wesele biskupiańskie. Przy domu weselnym”, sygn. All 3160, ze zbiorów Archiwum Instytutu Etnologii i Antropologii Kulturowej UAM w Poznaniu

Publikacja jest dostępna na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa-Na tych samych warunkach 3.0 Polska. Zezwala się na wykorzystanie publikacji zgodnie z licencją – pod warunkiem zachowania niniejszej informacji licencyjnej oraz wskazania autorów jako właścicieli praw do tekstu. Treść licencji dostępna na stronie: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/pl/legalcode>

ISBN: 978-83-937070-0-3

Druk: jacek@polewski.pl

„**e**tnografowie w terenie” to prezentacja wybranych fotografii pochodzących z archiwum etnograficznego UAM w Poznaniu, wykonywanych podczas badań terenowych przez Józefa Bursztę oraz jego współpracowników. Zdjęcia powstające od późnych lat 50. XX wieku ujawniają fascynację kulturą ludową, folklorem, życiem codziennym oraz ludowymi formami zamieszkiwania.

Badania terenowe są nieodłącznie związane z etnografią, etnologią i antropologią kulturową. Ich koncepcja pojawiła się w XIX wieku, gdy uznano, że spekulacje gabinetowych badaczy nie są w stanie wyjaśnić tego, jak żyją „prawdziwi ludzie” i tylko badania terenowe mogą pozwolić na poznanie i zrozumienie dynamiki ludzkich doświadczeń¹.

ETNOGRAFOWIE W TERENIE

W Wielkopolsce pionierem tych badań był m. in. Oskar Kolberg, wędrujący po wsiach wielkopolskich od 1840 roku i zbierający od goszczących go Wielkopolan „rzeczy ludowe” – najpierw zbierając materiał do „Pieśni ludu polskiego” (1842), a później w latach 1867–1875 gromadząc materiały do siedmiu tomów „Wielkiego Księstwa Poznańskiego” (1875–1882). Już od samych początków istnienia poznańskiej etnologii oraz badań nad folklorem i kulturą ludową prowadzonych też przez Ryszarda Berwińskiego, starano się

¹ Por. Katarzyna Wala, O profesjonalizacji badań w antropologii, „Op. cit.”, <http://opcit.pl/teksty/o-profesjonalizacji-badan-w-antropologii/>, dostęp 14.03.2014, strona już nieistniejąca.

dowartościować pojęcia „lud” i „ludowość”, dostrzegając w nich znaczenie dla narodowej wspólnoty². Na początku XX wieku pojawiła się nowa fala zainteresowania kulturą ludową, związana z początkiem tworzenia w Poznaniu wystaw etnograficznych. Jak wskazuje Zbigniew Jasiewicz: „Podobnie jak gdzie indziej, także w Wielkopolsce ważnymi dokumentalistkami kultury ludowej były kobiety: Zofia i Jadwiga Szembekówny, gromadzące materiały do swych artykułów oraz Helena i Wiesława Cichowiczowe, zbierające etnograficzne obiekty muzealne na początku XX wieku”³. W 1919 roku na Uniwersytecie Poznańskim (wówczas Wszechnicy Piastowskiej) powstała Katedra Etnologii i Folkloru, przekształcona jeszcze w okresie międzywojennym w Instytut Etnologii. Dwaj pierwsi kierownicy tej placówki, wybitni etnologowie: Jan Stanisław Bystroń i Eugeniusz Frankowski, nie prowadzili badań terenowych. Wielkopolska, jako obszar zmodernizowany, nie była atrakcyjna dla badaczy poszukujących reliktyw kulturowych. Takie badania nad obrzędowością doroczną prowadziła jednak w okresie międzywojennym Bożena Stelmachowska, wówczas pracowniczka Uniwersytetu Poznańskiego i Muzeum Miejskiego w Poznaniu, później profesor Uniwersytetu w Toruniu. Po wojnie w Instytucie Etnologii i od 1950 roku w Katedrze Etnografii w Instytucie Etnologii i Etnografii badania

terenowe zaczęli prowadzić: Tadeusz Wróblewski (pracownik Katedry, autor części zdjęć prezentowanych na wystawie) oraz inni absolwenci tej Katedry: Stanisław Błaszczyk i Adam Glapa. Dołączył do nich Józef Burszta, który na Uniwersytecie Poznańskim zaczął pracować w roku 1947, a w 1957 został kierownikiem Katedry Etnografii Uniwersytetu – wtedy już – im. Adama Mickiewicza. „Kulturę ludową traktował nie tylko jako kulturę środowiskową, należącą w znacznej mierze do przeszłości, ale również jako ważne dziedzictwo narodowe i wyznacznik tożsamości regionalnej”⁴. Takie ujęcie pozwoliło zdobyć poparcie dla idei przygotowania monografii dotyczącej kultury ludowej Wielkopolski i zdobycie środków na badania terenowe

2 Zbigniew Jasiewicz, *Karty z dziejów etnologii uniwersyteckiej w Poznaniu*, [w:] *Etnologia uniwersytecka w Poznaniu. 1919 – 2009*, red. Jacek Bednarski i Piotr Fabiś, Instytut Etnologii i Antropologii Kulturowej UAM w Poznaniu, Poznań 2009, s. 15-16.

3 Z prywatnej korespondencji z prof. Z. Jasiewiczem.

4 Ibidem.

z Wydziału Kultury Wojewódzkiej Rady Narodowej. Były one kierowane przez Józefa Bursztę, który zorganizował zespół składający się nie tylko z etnografów, ale też z historyków, wśród których znaleźli się wybitni historycy: Józef Topolski i Czesław Łuczak. Efektem tych badań stała się trzynomowa „Kultura ludowa Wielkopolski” (Poznań 1960-1967)⁵. Duża część zdjęć prezentowanych na wystawie „Etnografowie w terenie” powstała właśnie w trakcie tych badań, inne zostały wykonane między innymi podczas wypraw na ziemie zachodnie, Zamojszczyznę, w Rzeszowskie, Nowosądeckie czy Łódzkie. Autorami fotografii są, obok Józefa Burszty: Bogusław Linette, Tadeusz Wróblewski, Stanisław Kusza, Bolesław Januszkiewicz, Milan Chlebana, Irena Kabat, Walerian Sobisiak. Na wystawie znalazły się też zdjęcia wykonane przez profesora Bursztę podczas jego podróży po Jugosławii w 1960 roku oraz fotografie Bogusława Linette z Moraw w Czechosłowacji z 1975 roku.

Jednym z większych przedsięwzięć wyjazdowych poznańskich etnografów była wyprawa EWA 76 – Etnologiczna Wyprawa Azjatycka do Afganistanu w 1976 roku, z której wybrane zdjęcia zostały wykonane przez Teresę Okoniewską i Marka Bero. Prezentowane są też fotografie ukazujące samych etnografów podczas pracy w terenie, rozmów z miejscową ludnością, dokumentujące ich podróże, ale też ukazujące ich podczas odpoczynku. Wiele z tych zdjęć nosi tytuł: „Etnografowie w terenie”, od czego pochodzi tytuł wystawy. Obok etnografów, na prezentowanych na

wystawie zdjęciach, pojawiają się osoby towarzyszące, a także kierowcy. Fotografie przedstawiają m.in. Waleriana Sobisiaka, Stanisława Błaszczyka, Zbigniewa Jasiewicza, Józefa Topolskiego, Adama Glapę, Janinę Dydowiczową, panią Marcelinę Bursztową.

Zdjęcia zgromadzone na wystawie ukazują obraz wsi i miasteczek, głównie polskich, jakich dzisiaj raczej próżno już szukać: z piaszczystymi drogami i rozległymi nawsiami (a więc centralnymi placami), po których chodziły gęsi i kury, a niekiedy pasły się krowy. Są to wsie z prymitywnymi chatami, domami szachulcowymi, dachami krytymi strzechą, studniami z żurawiem, z konnymi i krowimi zaprzęgami, z ludźmi żyjącymi w poszanowaniu tradycji swych przodków oraz w symbiozie z naturą, wśród zwierząt uczestniczących w codziennym życiu.

5 Za wszystkie te informacje serdecznie dziękuję profesorowi Zbigniewowi Jasiewiczowi.

Choć, jak podkreśla Zbigniew Jasiewicz, Józef Burszta nie idealizował polskiej wsi, to jednak obraz, który wyłania się z tych fotografii jest konstruowany na użytek badań nad kulturą ludową. Pokazuje zarazem to, na co etnografowie zwracali największą uwagę: zabudowę domostw, organizację wiejskiego życia, przedmioty codziennego użytku. Wśród fotografii z archiwum etnograficznego odnajdziemy też zdjęcia z licznych w czasach PRL-u festiwali kultury ludowej, jarmarków, przeglądów twórczości ludowej. Wspólnie zdjęcia te konstruują wizerunek „wsi spokojnej, wsi wesolej”, ale też biednej i zacofanej, w której życie biegnie innym rytmem, podporządkowane jest przemianom pór roku, a oderwaniem od codzienności są święta, festiwale oraz uroczystości rodzinne. Fotografie te ujawniają fascynację kulturą ludową oraz coś, co być może stanowi kwintesencję antropologii, którą można zdefiniować, jak piszą Wojciech J. Burszta i Waldemar Kuligowski, m.in. jako „powołanie do permanentnego zdziwienia człowiekiem w objęciach owego niewidzialnego tworu zwanego kulturą; jest to powołanie, które nie zadowala się jedynie naukową analizą i tłumaczeniem, ale zmusza do zapisywania wrażeń, spostrzeżeń i fascynacji w formie opowieści niestandardowych, z wyraźnie zaznaczoną autorską sygnaturą”⁶.

Etnografowie wyjeżdżali w teren, aby badać wiejskie życie, przyglądać się ludowym obyczajom, archiwizować stare chałupy, opisywać tradycyjne

narzędzia, instrumenty, ubiory. Czy możliwe, że podczas tych wyjazdów pojawiała się tęsknota za prostym, wiejskim życiem, czy też towarzyszyła im tylko czysta naukowa ciekawość? Czy przeprowadzając wywiady z mieszkańcami wsi (określanymi w slangu etnografów – informatorami), wierzyli jeszcze w obiektywność tych badań?

Spojrzenie etnograficzne nie jest niewinne, tak jak niewinne nie są fotografie, które powstawały przy okazji badań terenowych, a dziś zamknięte są w archiwum i niekiedy tylko powielane jako ilustracje tekstów etnografów i etnologów. Raczej zdjęcia te nie są traktowane jako samodzielne obiekty estetyczne. Tymczasem patrząc na nie z dzisiejszej perspektywy, wydaje się, że bronią się one właśnie jako bardzo ciekawy materiał wizualny, są

6 Wojciech J. Burszta, Waldemar Kuligowski, *Anamorfozy. Poza Akademią*, [w:] *Ojczyzny słowa. Narracyjne wymiary kultury*, red. Wojciech J. Burszta i Waldemar Kuligowski, Biblioteka Telgte, Poznań 2002, s. 14.

świadcstwem ujawniającym doświadczenia badaczy, ale też ujawniają hybrydalny charakter samej etnografii. O tym ostatnim pisał James Clifford, wskazując, że etnografia jawi się jako „pisanie, zbieranie, modernistyczny kolaż; jako imperialistyczna władza i wywrotowa krytyka”⁷. Również w tych fotografiach znajdziemy potwierdzenie tego, co Clifford nazywa „etnograficznym autorytetem”⁸, ale odnajdziemy też coś, co można określić rozszczelnianiem tego autorytetu.

Można zarzucić tym fotografiom swego rodzaju kolonizatorskie podejście do „Innych”, a więc fotografowanych chłopów. Najczęściej przedstawieni są jako anonimowi, wpisani w zbiorowe tożsamości: „Dzieci wiejskie”, „Kobiety przed kościołem”, „Gapie weselni”, „Członkowie zespołu ludowego”, „Cyganki”; niekiedy określani są też poprzez swoje profesje: kowal, kominiarz, gospodarze, czyścibut uliczny. Często, choć ukazani są na zdjęciach ludzie, tytuły kierują na przedstawienia przedmiotów czy sytuacji, np. „Wóz drabiniasty”, „Nosidła do wody”, „Chałupa”, „Przy studni z żurawiem”, „Pług kolejny podczas pracy”. Tym samym wydaje się, że pierwszeństwo przyznawano kulturze materialnej, a mniej interesowano się samymi ludźmi i ich życiem. Tylko przy niektórych zdjęciach ujawnione zostały nazwiska ukazanych osób, np. koszykarz Herman Finke, A. Grot prezentująca maślnicę, Jan Guzy

– wytwórca drewnianych zabawek, Jan Czajkowski z żoną, Paweł Michałek w stroju stangreta, Rozalia Prusarczyk – wycinkarka, muzykant Jan Matyka. Mieszkańcy wsi, zwłaszcza na zdjęciach portretowych przybierają formalne pozy, stojąc niemal na baczność i z powagą patrząc w obiektyw. Przypomina to etnograficzne fotografie wykonywane przedstawicielom, jak to było kiedyś określane, prymitywnych kultur. Zwykle przyjmowali oni sztywne, niewygodne pozy, zachowywali powagę, a tym samym byli jakby osadzeni w sytuacji ofiarowania białym swojej kultury⁹. Podobnie dzieje się w przypadku części zdjęć z poznańskiego Archiwum Etnograficznego, znaleźć można jednak również takie, których autorom udało się uchwycić

7 James Clifford, *Wstęp*, tłum. Ewa Klekot, [w:] *Kłopoty z kulturą. Dwudziestowieczna etnografia, literatura i sztuka*, Wydawnictwo KR, Warszawa 2000, s. 21.

8 Idem, *O autorytecie etnograficznym*, tłum. Joanna Iracka i Sławomir Sikora, [w:] Ibidem, s. 29-63.

9 Anna Wieczorkiewicz, *Apetyt turysty. O doświadczeniu świata w podróży*, Universitas, Kraków 2008, s.182.

przedstawione osoby w naturalnych pozach, okazujące zadowolenie lub przeciwnie – niepokój związany z obecnością fotografa. To właśnie te zdjęcia są najciekawsze, gdyż najwięcej mówią o spotkaniu etnografów z badanymi przez nich ludźmi. Zaś sztywność póz, o której była mowa wcześniej, uderza zwłaszcza, gdy fotografie te zestawimy ze zdjęciami ukazującymi etnografów w terenie. Powaga mieszkańców wsi kontrastuje ze swobodą, a nawet nonszalancją badaczy, którzy niekiedy sprawiają takie wrażenie, jakby byli na wakacjach, co wskazuje też na atrakcyjność badań terenowych, zawarty w nich element przygody i odkrywania tego, co nieznanne.

Istnieje wiele związków pomiędzy etnografią a turystyką, z jedną i z drugą wiąże się poszukiwanie i marzenie o autentyczności¹⁰; zarówno podróżom etnograficznym, jak i turystycznym towarzyszy też fotografia, o której Susan Sontag mówiła, że ustanawia voyerystyczny stosunek do świata i zrównuje sens wszystkich wydarzeń. „Fotografia atomizuje rzeczywistość, poddaje ją manipulacji i zniekształca”¹¹. Sontag pisała też, że fotografia jest narzędziem władzy, co w przypadku tej wystawy potwierdza wspomniany kontrast pomiędzy fotografiami przedstawiającymi „Innych”, a zdjęciami ukazującymi etnografów w terenie. Tym ostatnim towarzyszy pewność siebie związana zapewne

ze wspomnianym już „autorytetem etnograficznym”, który, jak wskazuje Clifford, jest zarówno uprawomocniony naukowo, jak i oparty na unikalnym doświadczeniu osobistym związanym z prowadzeniem badań terenowych¹².

Z drugiej strony, warto zauważyć, że zdjęcia te ujawniają coś, co, według panujących jeszcze wówczas kryteriów dotyczących nauki, powinno być niewidzialne: „ja” badacza, jego/jej pracę, ale i zabawę oraz emocje, a także jego (lub jej) bliskość ze spotkanymi ludźmi (widać to zwłaszcza w przypadku zdjęć ukazujących ożywione i ciepłe rozmowy z informatorami). Ujawnienie interpretującego „ja” można wpisać w hermeneutykę „podatności na zranienie” Kevina Dwyera, o której pisze Clifford, że kładzie nacisk na

10 Por. Ibidem.

11 Susan Sontag, *O fotografii*, tłum. S. Magała, Wydawnictwo Karakter Kraków 2009, s. 31.

12 James Clifford, *O autorytecie...*, op. cit., s. 34.

rozdarcia, przeżywanie w czasie badań terenowych, podzielne stanowisko i niedoskonałą kontrolę, jaką posiada etnograf. Tym samym następuje „otwieranie zamkniętego autorytetu”¹³.

Każda rozmowa (a wiele z nich zostało uwiecznionych na zdjęciach Józefa Burszty oraz jego współpracowników) musiała stwarzać poczucie bliskości, prawdopodobnie kazała porzucić kryterium bycia niezaangażowanym i obiektywnym badaczem. W przypadku tych zdjęć zachwiane zostają relacje między badaczami a badanymi, fotografami a obiektami fotografii, etnografowie występują bowiem zarówno w jednej, jak i drugiej roli. Te zdjęcia oglądane dzisiaj prowokują do pytań o to, na ile obecna etnologia powinna przyglądać się też osobom samych badaczy, uwzględniać ich uczucia i emocje, czy wreszcie – obiektem badań etnologicznych powinny być przede wszystkim nasze wyobrażenia o innych kulturach, rzutowane na nie projekcje czy tęsknoty, a więc przede wszystkim to, jak na własne potrzeby konstruujemy obraz „Innego”.

Jednego tym fotografiom zarzucić nie można, nie sposób nie dostrzec ich uroku i niezwykłego klimatu. Józef Burszta był z pewnością pasjonatem fotografii, zaś tą pasją zaraził swoich współpracowników, asystentów i z pewnością również studentów.

Zdjęcia te są przecież także, a może przede wszystkim, obiektami materialnymi istniejącymi fizycznie w czasie i przestrzeni, działającymi na zmysły, mającymi określony kształt oraz fakturę¹⁴. Archiwum, które zbiera, porządkuje i klasyfikuje, nadało im określone – naukowe – ramy, nie tylko metaforyczne, ale też materialne – w postaci kart inwentaryzacyjnych, na których odnajdziemy najważniejsze informacje dotyczące zdjęć: ich autora, datę i miejsce wykonania oraz temat (np. „Chałupa”, „Maślnica”, „Baba-dziad – przebieraniec zapustny”, „Garnki na płocie przy ganku”, „Etnografowie w terenie”, „Rozmowa z informatorką”). Na każdej karcie znajduje się też numer inwentaryzacyjny, a niekiedy dodatkowe informacje wyjaśniające kontekst

¹³ Ibidem, s. 52.

¹⁴ Por. Gillian Rose, *Społeczne życie przedmiotów: materialność, materializacji i mobilność*, [w:] Eadem, *Interpretacja materiałów wizualnych. Krytyczna metodologia badań nad wizualnością*, tłum. Ewa Klekot, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2010, s. 258-259.

powstania zdjęcia lub mówiące o tym, gdzie dana fotografia została wykorzystana. Wszystkie te informacje pisane były na maszynie do pisania, niekiedy jednak zdarzały się błędy, dlatego część napisów przekreślono i długopisem lub ołówkiem wpisano poprawny tekst. Wszystko to wskazuje na proces nadawania tym zdjęciom znaczeń, ale również jak te znaczenia ulegały zmianom. Pojawiające się na kartach korekty, a także zużycie się tych kart – w większości są one pożółkłe, pojawiające się na nich zabrudzenia czy zgniecenia – znowu każą podać w wątpliwość wrażenie naukowej obiektywności, które potwierdzać miał specyficzny inwentaryzacyjny schemat tych kart. Allan Sekula pisząc o archiwach fotografii wskazywał, że archiwum neutralizuje znaczenia fotografii, ustanawia ich wizualną równowagę oraz generuje iluzję obiektywności¹⁵. Następuje tu wzajemne potwierdzenie, o czym pisze Magdalena Wróblewska: „archiwum opiera się na ‘obiektywności’ fotografii, te zaś, nawet jeśli nie zawsze spełniają kryteria opisanej konwencji, uznawane są za prawomocne źródło wiedzy dzięki znakom systemu archiwum, jak podpisy, stemple czy oznaczenia systemu katalogowego”¹⁶.

Warto jednak wyrwać te zdjęcia z iluzji obiektywności oraz ze specyficznego uśpienia związanego z ich archiwalnym istnieniem. Warto poprzez wystawę tych najbardziej fascynujących zdjęć wybranych z tysięcy fotografii zarchiwizowanych w Instytucie Etnologii i Antropologii Kulturowej UAM, nadać im nowe ramy czy wręcz – nowe życie a przede wszystkim skontekstualizować i sproblematyzować ich archiwalne funkcjonowanie. W kontekście zwrotu ku rzeczom oraz teorii o społecznym życiu przedmiotów Arjuna Appaduraja¹⁷, można zapytać, co te ożywione poprzez wystawę zdjęcia powiedzą nam o etnografach w terenie.

15 Allan Sekula, *Czytając archiwum*, [w:] Idem, *Społeczne użycia fotografii*, tłum. Krzysztof Pijarski, red. Karolina Lewandowska, Zachęta Narodowa Galeria Sztuki i Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2010, s. 117-118.

16 Magdalena Wróblewska, *Bezwład archiwum*, [w:] *Artium Quaestiones*, XXIV, Instytut Historii Sztuki UAM, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2013, s. 237.

17 Arjun Appadurai, *The Social Life of Things: Commodities in Cultural Perspective*, Cambridge University Press, Cambridge 1986.

PROFESOR JÓZEF BURSZTA OBSERWATOR CODZIENNOŚCI

Profesor Józef Burszta (17.04.1914–6.07.1987), etnolog, socjolog i historyk. Urodził się i wychował w trudnych warunkach w Grodzisku Dolnym w Rzeszowskim, regionie o żywej kulturze ludowej – jako dziecko mieszkał w chacie kurnej, a jednocześnie o aktywnym ruchu ludowym i rozbudzonych potrzebach edukacyjnych.

Po maturze w Liceum im. Bolesława Chrobrego w Leżajsku (1934) kształcił się w Wyższym Katolickim Studium Społecznym w Poznaniu w zakresie pracy społeczno oświatowej (1934–1936), następnie studiował socjologię na Uniwersytecie Warszawskim (1937–1939), jednocześnie pracując w Państwowym Instytucie Kultury Wsi. Z ramienia tego Instytutu wyjechał do Danii badając polskich emigrantów.

W trakcie studiów i pracy słuchał wykładów i kontaktował się ze znanymi socjologami i etnologami: Tadeuszem Szczurkiewiczem, Janem Stanisławem Bystroniem, Stanisławem Poniatowskim i Józefem

Chałasińskim Studia. i pracę przerwała wojna. Profesor powrócił do rodzinnej wsi, zarabiał jako fotograf, prowadził tajne nauczanie i uczestniczył w podziemnym ruchu ludowym. Do Poznania przyjechał ponownie w roku 1945. Podjął pracę w Wojewódzkim Urzędzie Ziemskim. Jesienią tego roku ukończył studia socjologiczne na Uniwersytecie Poznańskim przedstawiając pracę magisterską *Biedota wiejska w strukturze społecznej wsi* napisaną pod kierunkiem prof. Tadeusza Szczurkiewicza.

Z Uniwersytetem Poznańskim Profesor Józef Burszta związał się w roku 1946 przyjmując obowiązki asystenta-

-wolontariusza w Katedrze Historii i Socjologii Wsi na Wydziale Rolniczo-Leśnym. Stopień naukowy doktora uzyskał w roku 1947 na podstawie pracy *Ruchliwość społeczna wsi małopolskiej*, której promotorem był również prof. Tadeusz Szczurkiewicz. Już jako adiunkt przeszedł do Katedry Socjologii Wydziału Humanistycznego, z której, po likwidacji studiów i placówek socjologicznych, przeniesiony został w roku 1951 do Katedry Historii Gospodarczej Wydziału Filozoficzno-Historycznego Uniwersytetu.

W latach 1954-1956 pracował na Uniwersytecie Łódzkim, w którym uzyskał stanowisko zastępcy profesora, a od roku 1955 docenta. Do Poznania, już na Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, powraca w roku 1956, aby objąć stanowisko stworzonego dla niego Zakładu Historii Kultury Materialnej przy Katedrze Etnografii. W rok później zostaje kierownikiem tejże Katedry, w latach 50. pracuje także dodatkowo w Instytucie Historii Kultury Materialnej PAN. Katedrą kierował do roku 1979. Na Uniwersytecie pełnił także funkcje dziekana Wydziału Filozoficzno-Historycznego (1962-1964) oraz sprawował urząd prorektora (1965-1967). Na emeryturę przeszedł w roku 1984, nadal jednakże prowadził seminaria i wykłady. Wykształcił 148 magistrów etnografii oraz wypromował 36 doktorów.

Główne kierunki działalności badawczej Profesora to kultura wsi polskiej oraz dzieje i stan polskiej etnologii. Wieś badał zarówno w perspektywie historycznej (m.in. cenne książki na temat karczmy i osad-

nictwa), jak i współczesnej, poprzez terenowe badania etnograficzne. Stworzył programy i zorganizował zespoły badawcze do prac terenowych nad kulturą ludową Wielkopolski (1956) oraz procesami adaptacji i integracji kulturowej osadników na ziemiach zachodnich i północnych (1959).

Dobrze czuł się w terenie. Otwartość, życzliwość, znajomość realiów wiejskich sprawiały, że łatwo nawiązywał kontakty i zdobywał zaufanie. Wiele fotografował. Kultury ludowej, w której wyrósł, nie idealizował, traktował ją jako zjawisko o charakterze społecznym, zmienne w czasie i przestrzeni. Był pierwszym etnologiem polskim, który zwrócił uwagę na utratę przez kulturę ludową statusu żywej kultury środowiskowej i osiągnięciu przez wyselekcjonowane jej elementy pozycji dziedzictwa narodowego. Zwrócił się

także ku badaniom przemian społeczno-kulturowych wsi, dla których laboratoryjne wręcz warunki znalazł na ziemiach zachodnich. Pozostał wiele opracowań dotyczących etnologii: jej historii, kierunków metodologicznych oraz stanu współczesnego. Był rzecznikiem współpracy międzynarodowej etnologów i znacznie rozszerzył kontakty etnologów polskich z naukowcami z innych krajów europejskich.

Działalność organizacyjna Profesora przekraczała granice Uniwersytetu. Był członkiem władz Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego, w jego ramach zorganizował w Poznaniu Redakcję Dziej wszystkich Oskara Kolberga (od 1961), redagował „Lud” (od 1969). Stworzył ośrodek koordynacji działalności etnologicznej i integracji etnologów oraz przedstawicieli nauk pokrewnych powołując Sekcję Etnografii Komitetu Nauk Socjologicznych PAN (1972), przekształconą w roku 1975 w Komitet Nauk Etnologicznych PAN. Był współorganizatorem i współredaktorem, razem z prof. Zenonem Sobierajskim, „Atlasu języka i kultury ludowej Wielkopolski” wydawanego przez Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk. Popierał regionalizm jako ruch ważny społecznie i kulturalnie, był współzałożycielem i przez wiele lat członkiem zarządu Wielkopolskiego Towarzystwa Kulturalnego. Pragnął współkształtować warunki i kierunki rozwoju kulturalnego kraju. Był członkiem Komisji Ekspertów w Ministerstwie Kultury i Sztuki, uczestniczył w historycznym Kongresie Kultury Polskiej w grudniu 1981 roku, został powołany do Narodowej Rady Kultury.

Należał do ginącej formacji wielkich uczonych – humanistów pochodzenia chłopskiego, których zrodziła Galicja. Dzielił z nimi przekonanie o społecznych zadaniach i wartościach nauki.

Profesor zebrał wiele dowodów uznania międzynarodowego, ogólnopolskiego oraz ze strony środowisk naukowych i społecznych. Był laureatem Nagrody im. J. G. Herdera wręczonej w roku 1975 na Uniwersytecie Wiedeńskim, członkiem honorowym wielu towarzystw naukowych i społecznych, wyróżniony został wieloma odznaczeniami państwowymi i regionalnymi.

Grób Profesora znajduje się w Alei Zasłużonych cmentarza junikowskiego w Poznaniu. Pamięć o nim utrwalona została nazwaniem jego imieniem ulicy w Poznaniu w dzielnicy Świerczewo oraz sali wykładowej w Collegium Historicum Uniwersytetu.

Poświęcono mu oddzielne tomy czasopism i prac zbiorowych, wznowiane są i wydawane z rękopisów jego prace.

W roku 2014, w 100-lecie jego urodzin powstało *Cyfrowe Archiwum im. Józefa Burszty* z materiałami etnograficznymi z badań m.in. w Wielkopolsce oraz zorganizowano konferencję naukową *Od etnografii wsi*

do antropologii współczesności przypominając wkład Profesora w rozwój nauki i kultury.

archiwum dokumentacji fotograficznej, prowadzonej przez pracowników Instytutu Etnologii i Antropologii Kulturowej, otworzyło przede mną swoje podwoje w roku 2010, kiedy zostałam w nim zatrudniona na stanowisku adiunkta. Wcześniej, jako studentka i później doktorantka, nie miałam pojęcia o jego istnieniu. Doskonale pamiętam ekscytację, jaka towarzyszyła mi, gdy po raz pierwszy całymi godzinami przeglądałam karty inwentaryzacyjne, do których dołączone są wglądowniki starych, czarno-białych fotografii. Szczególnie fascynujące były dla mnie zdjęcia ukazujące samych etnografów w trakcie badań terenowych czy spotkań towarzyskich. Oto otrzymałam dostęp do świata, który do tej pory mogłam sobie jedynie wyobrażać, i który był dla mnie wręcz legendarny. Czułam się tak, jak gdybym przeglądała dotąd skrywane fotografie z młodości moich „rodziców”, którzy od niemal 10 lat

TEREN POPRZECZ ARCHIWUM

uczylili mnie nie tyle tajników zawodu, co przede wszystkim nowych sposobów obserwowania i rozumienia świata; fotografie moich „dziadków”, których znałam jedynie z opowieści. W końcu, na własne oczy, mogłam ujrzeć niejako zaplecze tego, co z pewnością stanowi podstawę tożsamości każdego antropologa i etnografa. To teren – jeden z fetyszy antropologicznych, o którym tak bardzo, my przedstawiciele tej dyscypliny, lubimy rozważać i w którym funkcjonowanie tak silnie oddziałuje na nasze życie, tak zawodowe jak i prywatne. Ten dosłowny wgląd w teren z lat 50., 60. czy 70. XX wieku muszę uznać za niezwykle

dla mnie znaczący, gdyż podstawą mojego warsztatu zawsze są badania terenowe. Nie wyobrażam sobie antropologii bez terenu. Dzięki przeglądanim archiwalnym fotografiom mogłam zlokalizować własne projekty badawcze oraz sposoby ich realizacji w obrębie tego, czego nie obawiam się dziś nazwać tradycją dyscypliny. Wreszcie poczułam więź z przeszłością a archiwum IEiAK dało mi jednocześnie poczucie zakorzenienia, jak i kontynuacji.

Dużym zaskoczeniem było także dla mnie, że jeszcze nie tak dawno fotografia była rzemiosłem, którego adepci etnografii uczyli się na studiach. W obliczu niedoceniań metody wizualnej w programie nauczania, jaki przeszłam, było to odkrycie szczególne. Dzięki umiejętności fotografowania, nie raz wspieranej talentem, poznańskim etnografom, zarówno pracownikom naukowym jak i studentom, udało się w sposób często interesujący wizualnie, uchwycić sposoby życia tych społeczności, których szeroko rozumiana codzienność stanowiła przedmiot licznych badań terenowych. Natychmiast pomyślałam o tym, że archiwum musi ujrzeć światło dzienne i zostać udostępnione, a jego niektóre zasoby zasługują na dowartościowanie i umieszczenie w nowym, koniecznie pozaakademickim, kontekście.

Archiwum IEiAK to nie tylko prosta dokumentacja fotograficzna, dźwiękowa czy tekstowa. To także ogrom wiedzy terenowej, z którą mamy obowiązek podzielić się z innymi. Na realizację tego marzenia musiałam czekać ponad trzy lata. Na początku roku 2014 wraz z Anną

Weroniką Brzezińską otrzymałyśmy niewielkie dofinansowanie na realizację projektu pt. „Cyfrowe archiwum im. Józefa Burszty – digitalizacja i udostępnienie archiwaliów w Internecie”. Dofinansowanie pochodzi ze środków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego w ramach programu Promesa Kolberg 2014. Celem projektu nie są działania ratunkowe, często będące argumentem za podejmowaniem działań cyfryzacyjnych, lecz realizacja założeń wolnej kultury i wolnego dostępu. Innymi słowy celem jest dehermetyzacja oraz uwolnienie zasobów archiwum dokumentacji etnograficznej powstającej od końca lat 40. XX wieku, a której bardziej systematyczny wymiar nadano z początkiem lat 70. Uwolnienie, przez lata gromadzonej wiedzy terenowej, w tym wypadku posiadającej formę materiałów audiowizualnych, to próba wyjścia

poza środowisko akademickie i jej zwrócenie społecznościom lokalnym, których zwyczaję, kultura materialna i przede wszystkim życie codzienne stanowiły przedmiot badań etnograficznych. W efekcie działań nie tylko cyfryzacyjnych, lecz przede wszystkim reinterpretujących zasoby archiwum, w grudniu 2014 zostanie uruchomiona platforma internetowa, działająca w oparciu o licencje Creative Commons.

Prace nad cyfrowym archiwum stały się dla mnie kolejnym, choć swoistym polem badawczym, w którym przebywam niemal codziennie. Jest ze mną na zajęciach, które prowadzę dla studentów IEiAK, w trakcie dyżurów, na wszystkich posiadanych przeze mnie nośnikach pamięci, także w domu. Działania związane z archiwum dały mi także możliwość bliższego poznania wspaniałej osoby, jaką jest Irena Kabat – strażniczka archiwum, bez której skrywane w nim bogactwo po prostu mogłoby nie przetrwać. Z ogromną przyjemnością i fascynacją przyglądam się temu, co wywołuje proces rewitalizacji archiwum wśród większości pracowników a także absolwentów poznańskiej etnologii. W ten sposób śledzę jego biografię, splatającą się z osobistymi historiami wielu etnografów, informatorów, całych miejscowości czy materialnych obiektów.

Archiwalia i archiwum potocznie kojarzone są z czymś, co wyszło z użycia, czymś nieaktualnym i martwym. Z archiwum IEiAK rzecz ma się jednak nieco inaczej, bowiem w zgromadzonych w nim zasobach od zawsze tliło się życie. Było częściowo wykorzystywane – do zebranych

materiałów powracano, fotografie często służyły jako ilustracje w publikacjach czy prezentacjach. Było również nieustannie nadpisywane i zmieniane, co szczególnie wyraźne jest na poziomie inwentarzy prowadzonych przez wiele osób, różnie opisujących poszczególne materiały. Odzwierciedla się w nich wielość subiektywnych perspektyw na to, co i w jaki sposób zostało udokumentowane. Reinterpretacja archiwum jest także krytycznym przyglądaniem się temu, jak kształtowała się historia dyscypliny w polskim kontekście, jak zmieniał się „etnograficzne oko”, nomenklatura, relacja na linii badacz-badany, a także temu jak antropologia nigdy nie była oderwana od szerszego kontekstu kulturowo-społecznego, ekonomicznego czy politycznego.

Można rzec, że obecne prace prowadzone nad zasobami archiwum

IEiAK to proces jego ponownego wytwarzania. Zmieniane są bowiem jego przeznaczenie i funkcje oraz sposób rozumienia. Jego nowe życie właściwie dopiero się rozpoczęło, a jego zasoby są znacznie bardziej rozbudowane niż tylko materiały audiowizualne. Pochylenie się nad jedynym obiektem archiwum wywołuje kolejne. Pojawia się coraz wyraźniej potrzeba kojarzenia i łączenia ich z innymi obiektami, by adekwatniej opisywały zarejestrowaną rzeczywistość. To praca na wiele lat, której przebieg jest trudny do przewidzenia. Dlatego szczególnie intrygujące są również

jej efekty uboczne. To zaś pozwala na porównanie jej do pracy terenowej – nigdy nie przebiegającej wedle planu, rządzącej się przypadkiem, zależnej od spotykanych w jej trakcie ludzi, rzeczy oraz sytuacji.

g

dyby nie pewne zdjęcie, to nie byłoby całego zamieszania ze skanowaniem, obrabianiem i przycinaniem pozytywów i negatywów. Zdjęcie zostało wykonane w 1969 roku we wsi Stara Krobia, w powiecie gostyńskim, w południowo-wschodniej Wielkopolsce. To portret młodej kobiety w charakterystycznym dla mikroregionu Biskupizny nakryciu głowy, zwanym potocznie „helikopterami” lub „wiatraczkami”. A tak naprawdę jest to misternie ułożony i na sztywno wykrochmalony czepek tiulowy, składający się z dwóch części – denka wraz z dwoma pasami tiulu ułożonym w harmonijkę oraz doszytej do niego *kopki* zwanej też *okapem*. Noszono takie czepki – kopki na samym czubku głowy, wiążąc je pod brodą wstęgami tworzącymi efektowną kokardę. Kobieta ze zdjęcia ma na sobie także czarny kaftan szyty z czarnego, grubego jedwabiu,

REPREZENTACJE LOKALNOŚCI

z pelerynką okrywającą ramiona oraz umieszczonymi tuż nad talią fałdami. Szyję okala jej, równie sztywno jak kopka, wykrochmalony *kryzik* tiulowy, misternie haftowany. Na nim spoczywa siedem sznurów koralu. W dłoniach kobieta trzyma modlitewnik. Ufnie patrzy prosto w obiektyw i delikatnie się uśmiecha.

Zdjęcie wykonał profesor Józef Burszta i wraz z zespołem kilkudziesięciu innych wchodzi ono w skład kolekcji zdjęć opatrzonych wspólnym tytułem „Wesele biskupiańskie”. Na portrecie widnieje zatem Panna Młoda, od której się wszystko zaczęło, a która została nazwana Piękną Panią. O tamtym dniu wiadomo tyle, że

było dużo uczestników ubranych w stroje biskupiańskie, i że całemu wydarzeniu towarzyszył tłum gapiów oraz etnograf z aparatem. Etnograf w terenie. Bo i uczestnictwo w takiej sytuacji jest z gatunku tych sytuacji terenowych, o uczestniczeniu w których etnograf – badacz marzy. Afirmacja lokalności i regionalności zarazem, reprezentacje tożsamości, przegląd zdobnictwa i wzajemnych relacji, krajobraz kulturowy i społeczny w pełnej krasie i w najbardziej jaskrawym wydaniu.

Portret Pięknej Pani jest dla mnie rodzajem biletu do przeszłości, dzięki któremu chce się szperać w materiałach wchodzących w skład archiwum Instytutu Etnologii i Antropologii Kulturowej UAM w Poznaniu. Całość zgromadzonej dokumentacji jest efektem badań terenowych, a zatem działań stanowiących podstawę naszej pracy. Wyjazdy, poszukiwania, rozmowy z ludźmi, dokumentowanie, tropienie mikrohistorii, poznawanie ludzi – stanowi o sensie naszego zawodu. Wiele z tych zasłyszanych i utrwalonych historii z terenu zamkniętych zostało w archiwalnych kartonach i pudełkach, zachowanych na taśmach filmowych i slajdach, opisanych i skatalogowanych w kilku inwentarzach. A jak te chwile zostały zapamiętane przez tę drugą stronę – mieszkańców wielu miejscowości, do których poznańscy etnografowie docierali? To powracające pytanie pozwoliło nam na podjęcie działań mających na celu „uwolnienie” materiałów archiwalnych po to, by mogły one w sposób symboliczny (a z czasem i fizyczny) powrócić tam, gdzie zostały pozyskane, zdobyte, otrzymane. Archiwum prowadzone skrupulatnie

przez kolejne pracowniczki i pracowników Instytutu Etnologii i Antropologii Kulturowej UAM w roku 2014 przechodzi transformację – z wersji analogowej w wersję cyfrową. W sensie naukowym swoje zadanie już spełniło – powstały prace magisterskie i doktorskie, wydano wiele książek, wygłoszono odczyty i wykłady.

Patronująca temu przedsięwzięciu Piękną Pani spokojnie się wszystkiemu przyglądała, a swoje prawdziwe piękno, dotąd ukryte na tzw. wglądówce pokazała dopiero, gdy zdjęcie zostało wydrukowane w dużym formacie. Niesamowity kontrast i głębia obrazu uwypuklają każdy szczegół stroju biskupińskiego, podkreślając niezwykle delikatną urodę jego nosicielki. Kim była Piękna Pani? Czy pamięta fotografa, który zrobił jej zdjęcie kiedy stała w sieni domu? Jako pierwsza została zabrana przez nas w podróż powrotną.

Stara Krobia leży niedaleko, niewiele ponad 70 km od Poznania, tuż za Gostyniem, w samym sercu Biskupizny. Pojechaliśmy tam 16 sierpnia 2014 roku. W słoneczną sobotę, z plikiem wywołanych zdjęć oraz wielkoformatowym portretem Pięknej Pani znaleźliśmy się w centrum wsi. Pierwsze kroki skierowaliśmy do sklepu, w którym zagadnęliśmy Pana. Pokazaliśmy mu zdjęcia, polecił nam się skierować do jednej z mieszkańek domu stojącego niedaleko sklepu. Akurat wyglądała przez okno. Przejrzała plik podanych jej zdjęć i zaczęła wymieniać nazwiska osób widniejących na zdjęciach. A Piękna Pani to jej kuzynka. Siedliśmy wspólnie na placu w centralnym punkcie wsi i popłynęła opowieść o tamtym dniu... A potem (z pomocą żony sołtysa) trafiliśmy do domu, w którym mieszka z rodziną Piękna Pani.

Puk puk.

Słysząc kroki, zgrzyt zamka i jest. Stoi. Oderwana od pracy w kuchni, zaskoczona, z początku nieufna. Od razu wiadomo, że to Piękna Pani! Te same oczy, rysunek ust.

– Tak, to ja, a o co chodzi?

I już siedzimy wszyscy w dużym pokoju przy kawie i cieście, pijemy toast za spotkanie i za tamto wydarzenie sprzed lat, oglądamy wspólnie film... Bo Piękna Pani na tym zdjęciu odgrywała tylko rolę Panny Młodej, a jej mąż rolę pana Młodego. Już wtedy byli kilka lat po ślubie, ale zostali poproszeni, aby wziąć udział w rekonstrukcji wesela biskupińskiego na potrzeby kręconego wtedy przez Wytwórnię Filmów Oświatowych filmu.

Konsultantem był profesor Józef Burszta, stąd jego obecność podczas wydarzenia oraz zdjęcia jego autorstwa w instytutowym archiwum. Film jest często pokazywany mieszkańcom Starej Krobi, wielu ma go też w swoich domach. Ot, pamiątka tamtego wydarzenia, a zawsze to miło wspominać sąsiadów, członków rodzin, popatrzeć i pośmiać się wspólnie.

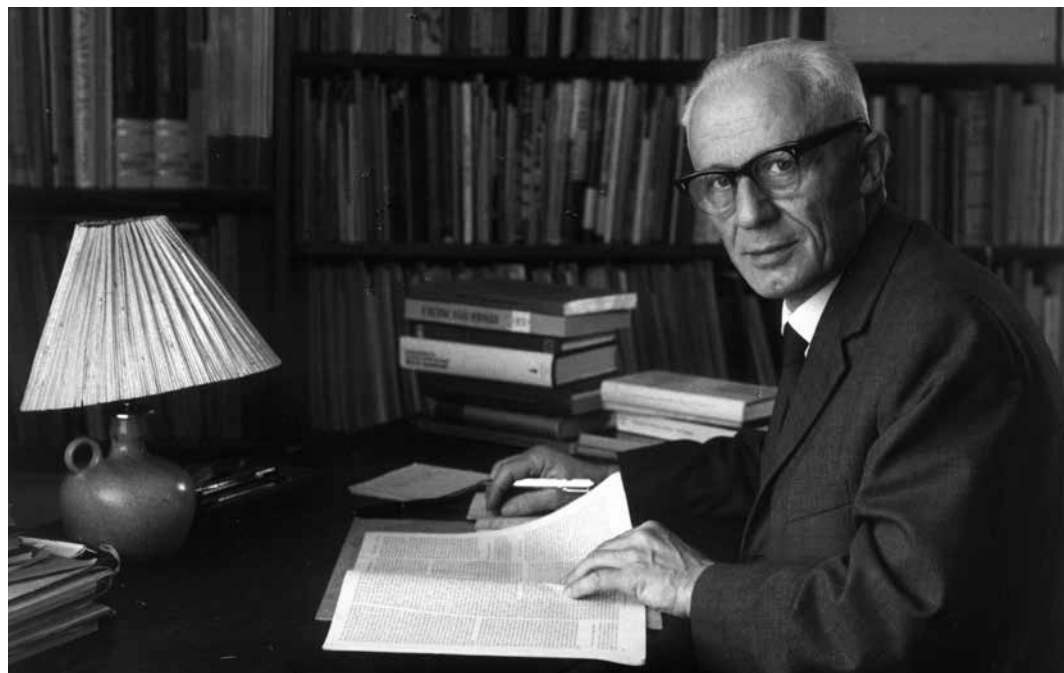
W ten oto sposób dzięki zdjęciu Pięknej Pani dowiedzieliśmy się czegoś więcej o historii kompletu zdjęć, spokojnie czekających w pudełkach na kolejne odkrycie. Historie przeszłe i wydawać by się mogło, że zapomniane – stały się współczesne, a etnografowie powrócili w teren, do Starej Krobi.

Jest to jedno z tysiąca zdjęć, a za każdym z nich kryją się historie. Wszystkie czekają na ponowne odkrycie.

100 FOTOGRAFII

w setną rocznicę urodzin Profesora Józefa Burszty

Kraj (gr. etn.)	Polska	Obiekt - temat	Grupa rzeczowa	Autor i data wyk. fotografii	Nr neg-poz.
Woj. (gr. etnogr.)		prof. dr Józef Burszta /1914-1987/		S. Kusza lata 70-te	
Powiat		Autor i czas wykonania obiektu		Źródło reprodukcji	
Gmina		Obiekt znajduje się:			
Miejscowość					

Autor: Józef Burszta
Rok i miejsce: 1960, Witowo, pow. średzki,
Tytuł: Grupa badawcza w terenie
Patronat zdjęcia: Przemysław Adamczewski

Autor: Józef Burszta
Rok i miejsce: 1957, Zatom Stary, pow. Międzychodzki
Tytuł: Etnograf w terenie
Patronat zdjęcia: Ewa i Jarosław Antyborzec

Autor: Józef Burszta
Rok i miejsce: 1957,
Góra pod Sierakowem, pow. międzychodzki
Tytuł: Etnografowie w terenie
Patronat zdjęcia: Piotr Baczewski

Autor: Józef Burszta
Rok i miejsce: 1959, Rusiec, pow. wągrowiecki
Tytuł: Grupa etnografów
Patronat zdjęcia: Katarzyna Barczyk

Autor: Stanisław Kusza
 Rok i miejsce: połowa lat 60. XX w.,
 Krzymów, pow. koniński
 Tytuł: Dr W. Sobisiak podczas wywiadu
 z informatorką
 Patronat zdjęcia: Krystyna i Jacek
 Brzozowscy

Autor: Józef Burszta
 Rok i miejsce: 1959, Poznań
 Tytuł: Etnografowie przed wyjazdem w teren
 Patronat zdjęcia: Barbara i Bogdan Brykczyńscy

Autor: Józef Burszta
 Rok i miejsce: 1959, Poznań
 Tytuł: Zespół etnografów i historyków
 Patronat zdjęcia: Magdalena Chojnacka

Autor: Józef Burszta
 Rok i miejsce: 1959, Gniezno, pow. poznański
 Tytuł: Etnografowie w terenie
 Patronat zdjęcia: Łucja Cieślak

Autor:
Józef Burszta
Rok i miejsce:
1959, Rusiniec,
pow. wągrowiecki
Tytuł:
Grupa etnografów
w terenie
Patronat zdjęcia:
Ewa Cudzych

Autor: Józef Burszta
Rok i miejsce: 1959, Nowe Miasto, pow. jarociński
Tytuł: Etnograf w terenie
Patronat zdjęcia: Zuzanna Czaplińska

Autor: Zbigniew Jasiewicz

Rok i miejsce: 1959, koło Gniezna, pow. poznański

Tytuł: Etnografowie w terenie

Patronat zdjęcia: Edyta Czernecka, Fundacja Lokalnego Wsparcia Kultury AITWAR

Autor: Józef Burszta
Rok i miejsce: lata 50/60 XX w., Ołobok, pow. ostrowski
Tytuł: Przydrożna kapliczka murowana z figurą św. Walentego
Patronat zdjęcia: Anita Czerner

Autor: Józef Burszta
Rok i miejsce: 1968, Ołobok, pow. świebodziński
Tytuł: Dr Stanisław Błaszczyk podczas wywiadu terenowego
Patronat zdjęcia: Anna Drożdż

Autor: Józef Burszta
 Rok i miejsce: 1967, Pyrzany, pow. gorzowski
 Tytuł: Gospodarz Szczepan Wilk z żoną w drodze
 z pola podczas rozmowy z dr S. Błaszczakiem
 Patronat zdjęcia: Aleksandra Dzik

Autor: Józef Burszta
 Rok i miejsce: 1959, Sławsk, pow. koniński
 Tytuł: Podczas wywiadu z informatorką
 Patronat zdjęcia: Sylwia Geelhaar

Autor: Józef Burszta
Rok i miejsce: 1959, Górka Duchowna, pow. leszczyński
Tytuł: Etnografowie u odpustowego fotografa
Patronat zdjęcia: Kamila Gillmeister

Autor: Józef Burszta
 Rok i miejsce: 1975, Wola Zarczycka
 k. Leżajska, pow. leżajski
 Tytuł: W zagrodzie podczas badań
 terenowych
 Patronat zdjęcia: Kamila Grześkowiak

Autor: nieznany
 Rok i miejsce: 1972,
 Rzeszowszczyzna
 Tytuł:
 Pani M. Bursztowa
 Patronat zdjęcia:
 Barbara Hoffmann

Autor: Stanisław Kusza

Rok i miejsce: 1978, Poznań

Tytuł: Uroczyste wręczenie książki dedykowanej prof. J. Burszczie – spotkanie towarzyskie

Patronat zdjęcia: Aleksandra Hulewska

Autor: nieznany

Rok i miejsce: 1960, Dubrownik, Jugosławia

Tytuł: Dubrownik – panorama miasta, prof. Józef Burszta

Patronat zdjęcia: Krzysztof Hulewski

Autor: Józef Burszta
Rok i miejsce: 1969,
Krobia Stara, pow. gostyński
Tytuł: Wesele biskupińskie
w Krobi Starej. Kobieta
w stroju tradycyjnym
Patronat zdjęcia: Instytut
Antropologii i Etnologii PAN

Autor: Józef Burszta
Rok i miejsce: 1969,
Krobia Stara, pow. gostyński
Tytuł: Wesele biskupińskie
w Krobi Starej
Patronat zdjęcia: Ewa Janiak

Autor: Bolesław Januszkiewicz
 Rok i miejsce: 1975, Biała, pow. czarnkowski
 Tytuł: Maślnica
 Patronat zdjęcia: Zbigniew Jasiewicz

Autor: Józef Burszta
 Rok i miejsce: 1959, Sarbinowo, pow. żniński
 Tytuł: Zagroda wiejska
 Patronat zdjęcia: Arkadiusz Jełowicki

Autor: Stanisław Kusza
Rok i miejsce: połowa lat 60. XX w.,
Krzymów, pow. koniński
Tytuł: Nosidła do wody
Patronat zdjęcia: Jojagoda

Autor: Stanisław Kusza
Rok i miejsce: połowa lat 60. XX w., Krzymów,
pow. koniński
Tytuł: J. Burszta podczas wywiadu z informatorką
Patronat zdjęcia: Irena Kabat

Autor: Tadeusz Wróblewski
 Rok i miejsce: data nieznana, Mogilno
 Tytuł: Krzyż
 Patronat zdjęcia: Dominik Kaczmarczyk

Autor: Bogusław Linette
 Rok i miejsce: 1971, Goszczanów, pow. turecki
 Tytuł: Kobiety
 Patronat zdjęcia: Katarzyna Karwacka-Szwarc

Autor: Józef Burszta
Rok i miejsce: 1971, Stołuń, pow. międzyrzecki
Tytuł: Uliczne spotkania i rozmowy po niedzielnej mszy
Patronat zdjęcia: Magda Kielar

Autor: Józef Burszta
 Rok i miejsce: 1967, Pyrzany, pow. gorzowski
 Tytuł: Gospodynie w drodze z kościoła
 Patronat zdjęcia: Karina Kirchhoff

Autor: Józef Burszta
 Rok i miejsce: 1966, Pyrzany, pow. gorzowski
 Tytuł: Dr Zbigniew Jasiewicz z kominiarzem
 Patronat zdjęcia: Ewa Klekot

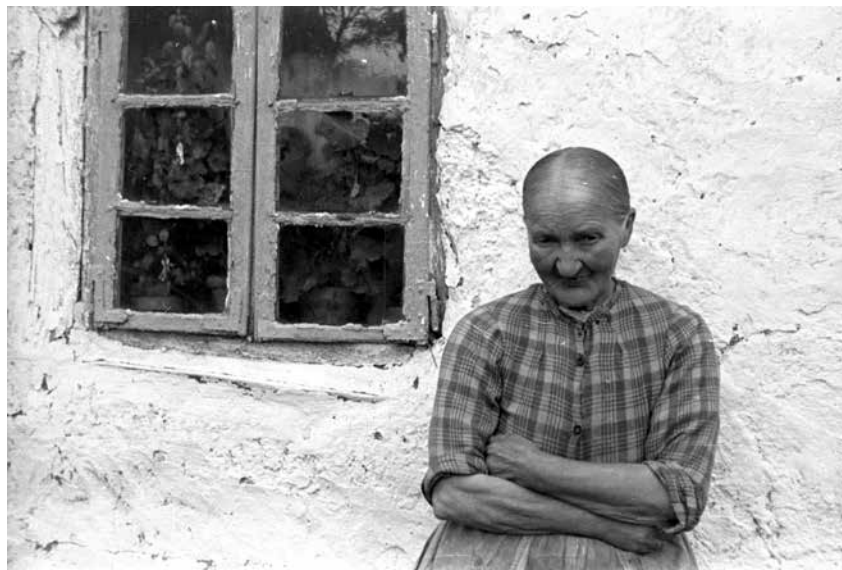

Autor: Józef Burszta
Rok i miejsce: 1960, Krzykosy, pow. średzki
Tytuł: Garnki na płocie przy ganku
Patronat zdjęcia: Marta Kluszczyńska

Autor: Stanisław Kusza
 Rok i miejsce: połowa lat 60. XX w.,
 Krzymów, pow. koniński
 Tytuł: Podczas wywiadu z informatorką
 Patronat zdjęcia: Maria Knapowska

Autor: Józef Burszta
 Rok i miejsce: 1957, Solec, pow. średzki
 Tytuł: M. Stachowiak przed frontem swej 200-letniej chałupy
 Patronat zdjęcia: Elżbieta Kopczyńska

Autor: Józef Burszta
 Rok i miejsce: 1971, Pyrzany, pow. gorzowski
 Tytuł: Powrót krów z pastwiska
 Patronat zdjęcia: Małgorzata Kłych

Autor: Milan Chlebana
Rok i miejsce: 1975,
Brzózka Stadnicka, pow. Łańcucki
Tytuł: Wytwórca drewnianych
zabawek - Jan Guzy
Patronat zdjęcia:
Michał Kowalski

Autor: Józef Burszta
Rok i miejsce: 1957, Domachowo, pow. gostyński
Tytuł: U kowala
Patronat zdjęcia: Eliza Kurtysiak

Autor: Tadeusz Wróblewski
Rok i miejsce: 1957, Radagoszcz, pow. międzychodzki
Tytuł: Kamienna podwalina drewnianej chałupy węglowej
Patronat zdjęcia: La Tormenta Szkoła Tańca Flamenco

Autor: Józef Burszta
Rok i miejsce: 1959, Grębów, pow. tarnobrzeski
Tytuł: Rzeźbiarz ze świętkami w bagażniku samochodu
Patronat zdjęcia: Tadeusz Łopatkiewicz

Autor: Józef Burszta

Rok i miejsce: 1974, Płock

Tytuł: Kiermasz sztuki ludowej podczas VIII Płockiego Festiwalu Folklorystycznego

Patronat zdjęcia: Marta Machowska

Autor: Józef Burszta

Rok i miejsce: 1971, Płock

Tytuł: Członkini zespołu „Podlasie” z Siedlec i skrzypek z zespołu „Kurpianka” z Kadzidła. V Ogólnopolski Festiwal Folklorystyczny

Patronat zdjęcia: Izabella Main

Autor: Józef Burszta

Rok i miejsce: 1959, Wijewo, pow. wschowski

Tytuł: Przebierańcy - „Szkoła dojenia krów” - na dożynkach

Patronat zdjęcia: Natalia Maksymowicz

Autor: Bogusław Linette

Rok i miejsce: 1975, Strážnice, Morawy, Czechosłowacja

Tytuł: Ornament wielobarwny malowany na pobielanej ścianie domu

Patronat zdjęcia: Małe Instrumenty

Autor: Bogusław Linette
 Rok i miejsce: 1975, Veseli nad Morawą,
 Czechosłowacja
 Tytuł: Kobiety w strojach ludowych przed
 kościołem
 Patronat zdjęcia: Mana

Autor: Bogusław Linette
 Rok i miejsce: 1975, Veseli nad Morawą, Czechosłowacja
 Tytuł: I Komunia św. – dziewczęta w strojach ludowych
 Patronat zdjęcia: Ewa Mazur

Autor: Bogusław Linette
 Rok i miejsce: 1975, Veseli nad Morawą, Czechosłowacja
 Tytuł: Kobieta w stroju dolniackim po mszy niedzielnej
 Patronat zdjęcia: Natalia Mazur

Autor: Bogusław Linette
 Rok i miejsce: 1975, Nądnia, pow. nowotomyski
 Tytuł: „Baba-dziad” - przebieraniec zapustny
 Patronat zdjęcia: Krzysztof Minakowski

Autor: Tadeusz Wróblewski
 Rok i miejsce: 1957, Sierzchów, pow. kaliski
 Tytuł: Dom kryty strzechą. Dobudowana sionka/dawna sień
 zamieniona na kuchnię
 Patronat zdjęcia: Magda Murawiecka

Autor: Bogusław Linette
 Rok i miejsce: 1975, Nądnia, pow. nowotomyski
 Tytuł: Przebieraniec, tzw. „lofer” zatrzymujący
 samochód na drodze
 Patronat zdjęcia: Katarzyna Mirgos

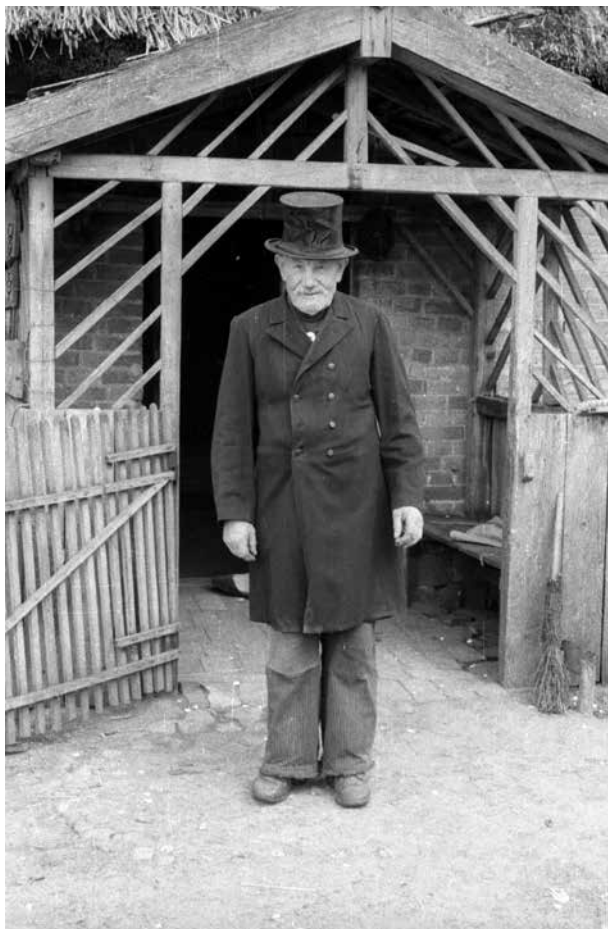

Autor: Józef Burszta
Rok i miejsce: 1960, okolice Uniejowa,
pow. poddębicki
Tytuł: Dzieci wiejskie
Patronat zdjęcia: Wiktoria Najdenowa-Jaciubek

Autor: Józef Burszta
Rok i miejsce: 1960, Krzykosy, pow. średzki
Tytuł: Zaprzęg krowi na ulicy
Patronat zdjęcia: Ziemowit Niedźwiecki

Autor: Józef Burszta
Rok i miejsce: 1960, Krzykosy, pow. średzki
Tytuł: Gospodarze ze swoimi końmi w uprzęży
Patronat zdjęcia: Mateusz Nowak

Autor: Józef Burszta
 Rok i miejsce: 1960, Piłka, pow. czarnkowski
 Tytuł: Paweł Michałek w stroju stangreta
 Patronat zdjęcia: Marta Nowicka

Autor: Józef Burszta
 Rok i miejsce: 1961, Dakowy Suche, pow. poznański
 Tytuł: Mieszkańcy wsi – Jan Czajkowski z żoną
 Patronat zdjęcia: Anna Pasiuk-Czepczyńska

Autor: Bogusław Linette
 Rok i miejsce: 1974, Bytów
 Tytuł: Rozalia Prusarczyk - wycinankarka z Kadzidła
 na Jarmarku Folklorystycznym w Bytowie
 Patronat zdjęcia: Jolanta Pawlak-Paluszek

Autor: Józef Burszta
 Rok i miejsce: 1959, Grębów, pow. tarnobrzski
 Tytuł: Znany w okolicy muzykant - Jan Matyka
 Patronat zdjęcia: Agnieszka Pawłowska

Autor: Bogusław Linette

Rok i miejsce: 1974, Bytów

Tytuł: Rzeźbiarz ludowy, Władysław Alicki z Pizsa na Jarmarku Folklorystycznym w Bytowie

Patronat zdjęcia: Danuta Penkala-Gawęcka

Autor: Irena Kabat
Rok i miejsce: 1984, Łyse, pow. ostrołęcki
Tytuł: Harmonia z pedałami - „pedałówka”
Patronat zdjęcia: Marta Petryk

Autor: Tadeusz Wróblewski
Rok i miejsce: 1960, Ołobok, pow. ostrowski
Tytuł: Dom mieszkalny murowany z zieloną girlandą nad okapem
Patronat zdjęcia: Dionizy Piątkowski

Autor: Tadeusz Wróblewski
Rok i miejsce: 1959, Dąbrówka Kościelna, pow. gnieźnieński
Tytuł: Stodoła
Patronat zdjęcia: Agnieszka Pieńczak

Autor: Józef Burszta
Rok i miejsce: 1957, Marunowo, pow. czarnkowski
Tytuł: Konstrukcja podcienia narożnego
Patronat zdjęcia: Jacek Polewski

Autor: Anna Bolesta

Rok i miejsce: 1990, Orchów, pow. łaski lub Orchowo, pow. słupecki

Tytuł: Chata o konstrukcji szachulcowej z przełomu XIX/XX wieku.

Należała przed wojną do jednego z najbogatszych gospodarzy we wsi

Patronat zdjęcia: Mirosława Posern-Zielińska

Autor: Józef Burszta

Rok i miejsce: 1959, Godzimirz, pow. szubiński

Tytuł: Przy studni z żurawiem

Patronat zdjęcia: Pracownicy Instytutu Etnologii i Antropologii Kulturowej UAM w Poznaniu

Autor: Milan Chlebana
 Rok i miejsce: 1975, Brzózka Stadnicka,
 pow. łancucki
 Tytuł: Franciszek Buszta - wytwórca
 drewnianych łyżek
 Patronat zdjęcia: Anna Przytomska

Autor: Józef Burszta
 Rok i miejsce: 1959, Godzimierz, pow. szubiński
 Tytuł: Koszykarz - Herman Finke z koszykami o dnach półkolistych
 Patronat zdjęcia: Beata Rakowska

Autor: Józef Burszta
 Rok i miejsce: 1968, Ołobok, pow. świebodziński
 Tytuł: Kobiety wiejskie podczas odpoczynku
 Patronat zdjęcia: Jessica Robbins-Ruszkowski

Autor: Józef Burszta
Rok i miejsce: 1960, Jajce, Hercegowina, Jugosławia
Tytuł: Dziewczynki w strojach ludowych
Patronat zdjęcia: Halina Romanow

Autor: Józef Burszta
Rok i miejsce: 1960, Belgrad, Jugosławia
Tytuł: Forma transportu nasobnego
Patronat zdjęcia: Lidia Rozmiarek

Autor: Józef Burszta
 Rok i miejsce: 1960, Sarajewo, Bośnia, Jugosławia
 Tytuł: Sarajewo - targ
 Patronat zdjęcia: Marta Rudnicka

Autor: Józef Burszta
 Rok i miejsce: 1960, Banja Luka, Bośnia, Jugosławia
 Tytuł: Czyścibut uliczny w Banja Luce
 Patronat zdjęcia: Ada Siebers

Autor: Bogusław Linette
Rok i miejsce: 1975, Dąbrówka Wielka, pow. międzyrzecki
Tytuł: Kobiety w strojach ludowych wracające z kościoła
Patronat zdjęcia: Aleksandra Sergiel

Autor: Bogusław Linette
Rok i miejsce: 1977, Józefów, pow. biłgorajski
Tytuł: Procesja Bożego Ciała
Patronat zdjęcia: Dobrawa Skonieczna-Gawlik

Autor: Józef Burszta
Rok i miejsce: 1971, Raniżów, pow. kolbuszewski
Tytuł: Gapie weselni
Patronat zdjęcia: Justyna Słomska-Nowak

Autor: Józef Burszta
Rok i miejsce: 1971, Raniżów, pow. kolbuszewski
Tytuł: Para młoda
Patronat zdjęcia: Łukasz Słotwiński

Autor: Bogusław Linette
Rok i miejsce: 1974, Dobrów, pow. kolski
Tytuł: Pogrzeb w drodze z domu do kościoła
Patronat zdjęcia: Mikołaj Smykowski

Autor: Józef Burszta
Rok i miejsce: 1966, koło Kamionnej, pow. międzychodzki
Tytuł: Pogrzeb w drodze na cmentarz
Patronat zdjęcia: Jarosław Solecki

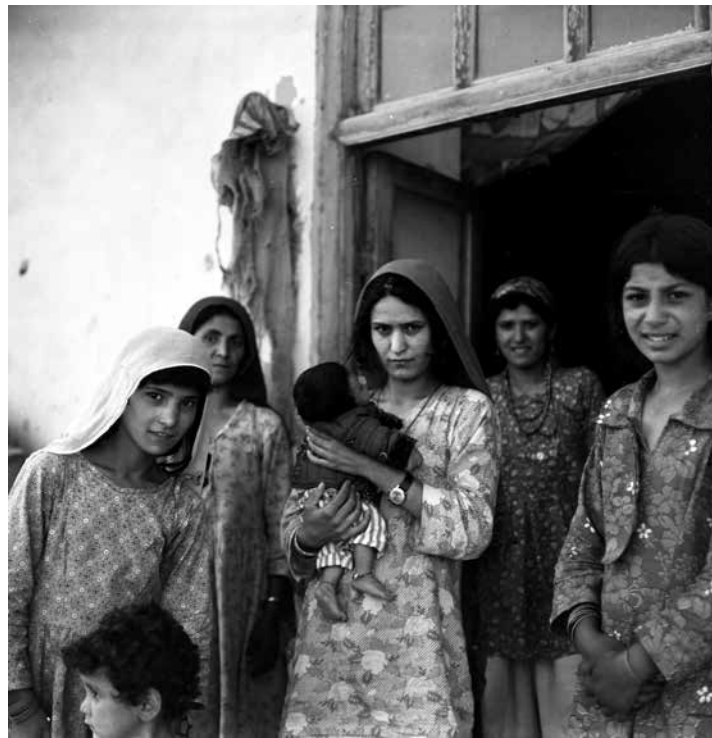
Autor: Bogusław Linette
 Rok i miejsce: 1970, Bieniszew, pow. koniński
 Tytuł: Cyganki
 Patronat zdjęcia: Bartosz Stańda

Autor: Józef Burszta
 Rok i miejsce: 1960, Sarajewo, Bośnia, Jugosławia
 Tytuł: Sarajewo - na targu. Kobiety muzułmańskie
 Patronat zdjęcia: StaraKicia - Anna Araszkiewicz

Autor: Teresa Okoniewska
 Rok i miejsce: 1976,
 Qajsar, prow. Farjab, Afganistan
 Tytuł: Pasztunka
 Patronat zdjęcia: Piotr Starosta

Autor: Marek Bero
 Rok i miejsce: 1976,
 Daulatabad, prow. Balkh, Afganistan
 Tytuł: Rodzina Tadżyka Abdula Wachoba
 Patronat zdjęcia: Małgorzata Stolarska

Autor: Bogusław Linette
Rok i miejsce: 1972, Zielona Góra
Tytuł: Państwowy Zespół Pieśni i Tańca Mongolskiej Republiki Ludowej w pochodzie winobraniowym
Patronat zdjęcia: Dariusz Stryniak

Autor: Bogusław Linette
 Rok i miejsce: 1974, Zielona Góra
 Tytuł: Francuzka w stroju regionalnym Saintogne
 w pochodzie
 Patronat zdjęcia: Marta Strzelecka

Autor: Bogusław Linette
 Rok i miejsce: 1974, Krobia, pow. gostyński
 Tytuł: Zespół ludowy z Bukowca
 Patronat zdjęcia: Jan Surman

Autor: Walerian Sobisiak
Rok i miejsce: 1959, Podmokle Wielkie, pow. sulechowski
Tytuł: Żrebaki w okólniku u pana Stanisława Szukały
Patronat zdjęcia: Marta Świtała

Autor: Marek Bero
Rok i miejsce: 1976, Qajsar,
prow. Fariab, Afganistan
Tytuł: W gospodarstwie Mirzo
Kodera
Patronat zdjęcia: Aneta
Szczepankiewicz

Autor: Józef Burszta
Rok i miejsce: 1971, Santok, pow. gorzowski
Tytuł: Zaprzęg konny
Patronat zdjęcia: Marta Szloser

Autor: Bogusław Linette
 Rok i miejsce: 1974,
 Ciecierzyn, pow. kluczborski
 Tytuł: Włók (sanie włóczne) z zaprzęgiem
 Patronat zdjęcia: Ewa Szwed-Paczkowska

Autor: Józef Burszta
 Rok i miejsce: 1957,
 Dłusk, pow. wrzesiński
 Tytuł: U kowala
 Patronat zdjęcia: Bożena Szota

Autor: Bogusław Linette

Rok i miejsce: 1974, Bukowiec, pow. chodzieski

Tytuł: Strzyżenie owcy

Patronat zdjęcia: Alek Tarkowski

Autor: Tadeusz Wróblewski
 Rok i miejsce: 1957,
 Studzieniec, pow. obornicki
 Tytuł: Nawsie – centrum wsi
 Patronat zdjęcia: Agnieszka Telecka

Autor: Józef Burszta
 Rok i miejsce: 1959, Piotrowo, pow. szubiński
 Tytuł: Budynek gospodarczy o mieszanej technice
 wykonania, kryty strzechą
 Patronat zdjęcia: Andrzej Trzeciak

Autor: Józef Burszta
 Rok i miejsce: 1959, Czarna, pow. ropczycki
 Tytuł: Pług koleśny podczas pracy
 Patronat zdjęcia: Jadwiga Wieczerek

Autor: Bogusław Linette
 Rok i miejsce: 1970, Ślesin, pow. koniński
 Tytuł: Zaprzęg w „duhę”
 Patronat zdjęcia: Zuzanna Wiśnicka-Tomalak

Autor: Józef Burszta
 Rok i miejsce: 1958, Oborniki
 Tytuł: Handel obwoźny – samochód
 Patronat zdjęcia: Joanna Wojciechowska

Autor: Bogusław Linette
 Rok i miejsce: 1974, Turek
 Tytuł: Bar „Pod kominem”
 Patronat zdjęcia: Emilia Wojtkowska-Degentysz

Autor: Józef Burszta
Rok i miejsce: 1959, Królików, pow. koniński
Tytuł: Dom szachulcowy (dawniej podcieniowy), częściowo szalowany
Patronat zdjęcia: Filip Wróblewski

Autor: Józef Burszta
Rok i miejsce: 1957, Krzykosy, pow. średzki
Tytuł: Ściana stodoły – konstrukcja szkieletowa
Patronat zdjęcia: Agnieszka Wrzosek

Autor: Tadeusz Wróblewski
Rok i miejsce: 1957, Czarnków
Tytuł: Chałupa o mieszanej konstrukcji
Patronat zdjęcia: Katarzyna Wyrzykowska

Autor: Bogusław Linette
Rok i miejsce: 1974, Kaczki Średnie-Kolonia, pow. turecki
Tytuł: Stogi na polu
Patronat zdjęcia: Roman Zaczekiewicz

Lista darczyńców

Przemysław Adamczewski	Ewa Janiak
Ewa i Jarosław Antyborzec	Zbigniew Jasiewicz
Piotr Baczewski	Arkadiusz Jełowicki
Katarzyna Barczyk	Jojagoda
Barbara i Bogdan Brykczyńscy	Irena Kabat
Anna Weronika Brzezińska	Dominik Kaczmarczyk
Jacek Brzozowski	Katarzyna Karwacka-Szwarc
Krystyna Brzozowska	Magda Kielar
Hanna Małgorzata Burszta	Karina Kirchhoff
Magdalena Chojnacka	Ewa Klekot
Łucja Cieślak	Marta Kluszczynska
Irena (Grześkowiak) Ciszewska	Zygmunt Kłodnicki
Ewa Cudzich	Małgorzata Kłych
Zuzanna Czaplińska	Maria Knapowska
Edyta Czernecka, Fundacja Lokalnego Wsparcia Kultury	Elżbieta Kopczyńska
AITWAR	Michał Kowalski
Anita Czerner, Stowarzyszenie Maloka	Eliza Kurtysiak
Anna Drożdż	La Tormenta Szkoła Tańca Flamenco
Aleksandra Dzik	Tadeusz Łopatkiewicz
Sylwia Geelhaar	Marta Machowska
Kamila Gillmeister	Izabella Main
Kamila Grześkowiak	Natalia Maksymowicz
Barbara Hoffmann	Małe Instrumenty
Aleksandra Hulewska	Mana
Krzysztof Hulewski	Ewa Mazur
Instytut Antropologii i Enologii PAN	Natalia Mazur

Krzysztof Minakowski
Katarzyna Mirgos
Magda Murawiecka
Muzeum Ziemi Rawickiej
Wiktoria Najdenowa-Jaciubek
Ziemowit Niedźwiecki
Mateusz Nowak
Marta Nowicka
Jolanta Pawlak-Paluszek
Agnieszka Pawłowska
Danuta Penkala-Gawęcka
Marta Petryk
Dionizy Piątkowski
Agnieszka Pieńczak
Jacek Polewski
Mirosława Posern-Zielińska
Pracownicy Instytutu Etnologii i Antropologii Kulturowej UAM
Anna Przytomska
Jessica Robbins-Ruszkowski
Lidia Rozmiarek
Beata Rakowska
Marta Rudnicka
Adrianna Siebers
Aleksandra Sergiel
Dobrawa Skonieczna Gawlik
Justyna Słomska-Nowak
Łukasz Słotwiński
Mikołaj Smykowski

Jarosław Solecki
Agata Stanisław
Bartosz Stańda
StaraKicia - Anna Araszkiewicz
Piotr Starosta
Jarosław Jacek Stępniewski
Małgorzata Stolarska
Dariusz Stryniak
Marta Strzelecka
Jan Surman
Marta Światała
Aneta Szczepankiewicz
Marta Szloser
Ewa Szwed-Paczkowska
Bożena Szota
Anna Pasiuk-Czepczyńska
Alek Tarkowski
Agnieszka Telecka
Andrzej Trzeciak
Urząd Gminy Wągrowiec
Jadwiga Wierczak
Zuzanna Wiśnicka Tomalak
Joanna Wojciechowska
Emilia Wojtkowska-Degentysz
Filip Wróblewski
Agnieszka Wrzosek
Katarzyna Wyrzykowska
Roman Zaczekiewicz

PARTNERZY

Polskie Towarzystwo Ludoznawcze Oddział w Poznaniu

Art Stations Foundation by Grażyna Kulczyk

Muzeum Narodowe w Gdańsku

Urząd Gminy Wągrowiec

Muzeum Ziemi Rawickiej

Blacom Spółka z o.o.

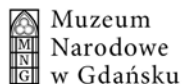
Muzeum Ziemi Kępińskiej im. T. Potworowskiego

Gminne Centrum Kultury i Rekreacji im. Jana z Domachowa Bzdęgi w Krobi

Krzysztof Kurłowicz – Fotografia

Wielkopolskie Towarzystwo Kulturalne

Świetlica Cafe Krakowska 9a

CYFROWE
ARCHIWUM
IM. JÓZEFA BURSZTY

Cyfrowe Archiwum im. Józefa Burszty:
www.cyfrowearchiwum.amu.edu.pl
<https://www.facebook.com/prof.J.Burszta>

Archiwum jest budowane w ramach projektu „Cyfrowe Archiwum im. Józefa Burszty” - digitalizacja archiwaliów oraz ich udostępnienie w Internecie”, z programu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego Kolberg 2014 – Promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Kontakt: cyfrach@amu.edu.pl

Fizet Bursa